

Gamle Minder¹⁾).

Af G. Fr. A. Graae, meddelt af Th. Graae.

Studenteraar.

Kort efter at jeg i Foraaret 1829 var vendt tilbage til Kjøbenhavn for at tage fat paa Theologien, tilbød Dr. Mansa mig at bo hos sig imod, at jeg skulde hjælpe hans Broder Vilhelm, der gik i Borgerdydsskolen, med Lektierne, og jeg kom saaledes til at leve sammen med en elskværdig Familie. Efter 1½ Aars Forløb viste det sig, at det ikke vilde gaa i Skolen, hvoraf han saa blev taget ud, og jeg dimitterede ham derpaa til Universitetet i Efteraaret 1831. Han erholdt Haud illaudabilis, som var alt, hvad der kunde præsteres. Denne Undervisning sinkede mig dog ikke videre, da jeg ellers ingen Informationer havde, og jeg desuden i de første 2½ Aar ikke gjorde stort ved Examenslæsningen. Jeg hørte nok, skjønt ingenlunde stadig, Clausens exegetiske og Jens Møllers kirkehistoriske Forelæsninger, tog ligeledes strax Manuduktør, hos hvem jeg hver 8de Dag afhentede meget velskrevne Collegiehefter, og blev saa afhørt i det, jeg havde læst — forsaavidt jeg havde læst det! Min Manuduktør, Kabel, var forøvrigt meget dygtig, om end selv kun studiosus theologiæ, da han læste 7 Aar til Attestats for at faa Egrege, som han da ogsaa fik, men døde kort efter.

Min Fader skrev rigtignok til mig allerede det første Aar: „Naar Du nu ret faar fat i de theologiske Sager, lad Dig da ej forstyrre ved at have saa meget andet for. Som Forberedelse

¹⁾ Er en Fortsættelse af Meddelelserne i „Personalhistorisk Tidsskrift“ 4. Række, 1. Bind (1898).

er Historie, Philosophi og Philologi jo særdeles nyttigt og vigtigt, men en Embeds-Examen, naar den skal krones med Laudabilis, uden hvilket den ej er til stor Nytte, kræver for en ikke ringe Tid Ens fuldkomne Opmærksomhed. Naar den er lykkelig overstaaet, kan man atter hengive sig til sine Yndlingsstudier.“

Det kunde nu være meget rigtigt, men jeg havde sikkert mere at kæmpe imod, end min kære Fader havde havt i sine Studenterdage! Jeg var ikke Pligt-Menneske nok til for en Examens Skyld strax saaledes uden videre at afbryde de Studier, som interesserede mig mere end det, jeg nu skulde til at arbejde mig langsomt ind i. Forinden man begynder at læse Biblen paa Græsk og Hebraisk med latinske Commentarer, skulde man først være nogenlunde fortrolig med den paa Modersmaalet, saa kunde Vejen siges at være banet for den vordende Theolog. Men det var langt fra at være Tilfældet med mig. Jeg maatte først, saa at sige, „løbe Linen ud“ paa de Veje eller Omveje, jeg nu en Gang var kommen ind paa. Jeg var i bogstavelig Forstand kommen ind i en „Labyrinth“, nemlig Baggensens, og det var fornøjeligt nok at begynde dermed. Min Henrykkelse over denne helt igennem lyriske Rejsebeskrivelse var ubeskrivelig. Med den i Hovedet var jeg med til Festen paa „Bellevue“ den 28de Juni 1829, da Studenterne fra Lund med Tegnér i Spidsen aflagde os det første skandinaviske Besøg. Det var værdt at se de to kraftige Skikkelser ved hinandens Side, Oehlenschlaeger og Tegnér! Da Oehlenschlaeger bød „Axels“ og „Frithiots“ Sanger Velkommen, stod jeg tæt bagved Tegnér, der beskedent svarede med sin mandige Røst: „Jeg er kun en ringe Skjald, men Du er Nordens Ære! —“ Jeg kunde ikke nægte mig den Tilfredsstillelse at røre ved Sømmen af hans Kappe. I denne Tid studerede jeg ogsaa Heinrich Steffens: „Die gegenwärtige Zeit“ og Lessings Afhandling om Christendommen, betragtet som et Opdragelsesmiddel for Menneskeheden. Saadan som jeg var, trængte jeg dog fornemmelig til Noget, som kunde tilfredsstille baade Aand og Hjerte. Og om jeg end længe famlede i Mørket uden ret at kende Vej eller Sti, saa var der dog kommet Alvor i min Sjæl. Jeg øvede mig ikke blot i Selvtænkning, men

ogsaa i Selvprøvelse og Selvbeherskelse, og saaledes var den Tid ikke ganske spildt, som gik tabt for den egentlige Examenslæsning.

I Sommerferien 1830 var jeg paa Langeland. Da jeg en Dag gik op ad Tranekjær Gade, mødte jeg en Bekendt, som standsede mig med den Nyhed: „Den franske Revolution er igen udbrudt.“ Det var en Efterretning, der virkede som et elektrisk Stød. I det offentlige Liv herhjemme herskede jo den Gang Dødsstillehed. Det Ord „Revolution“ slog derfor ned som et Lyn fra en klar Himmel, og det var langt fra, at jeg blev forskrækket derved. Det var den anden verdenshistoriske Begivenhed, der efter Slaget ved Navarino satte min Phantasi i Bevægelse og lod mig føle, at der dog ogsaa i vore Dage skete Noget, som det var værdt at lægge Mærke til udenfor det Dagligdags og Hjemlige.

Det Andet, som greb mig endnu langt dybere, var ikke Noget, jeg hørte, men Synet af den, jeg endnu stedse elskede, og til hvem jeg hendroges stærkere for hver Gang, jeg efter længere Tids Fraværelse gjensaa hende. Saa traf jeg da paa Søvertorp sammen med den smukke Caroline Andersen, som nu, 18 Aar gammel, stod i sin fulde Ungdoms Skønhed. Hun var glad og munter, der var aabenbart Intel, som trykkede hende, og Ingen anede min Hemmelighed. Men efter mit Besøg gjorde jeg Bekendtskab med „Werthers Leiden“, dog, Gudskelov, uden at ende som han, om jeg end med dyb Sympathi noterede mig Linier som disse: „Musste denn das so sein, daß das, was des Menschen Glückseligkeit macht, wieder die Quelle seines Elendes wurde?“ Saadanne Stemninger var dog kun mørke Skyer, som et Vindpust kunde jage bort.

Et Par Maaneder senere var jeg til min Broder Hansens Bryllup med den elskværdige Sophie Krogh paa Egholm. Pastor Johan Storch og Pastor Holten i Skulleløv var med til Brylluppet. En Søndag hørte jeg sidstnævnte, som var en meget begavet Prædikant. Desuden var der det Mærkelige ved ham, at, skønt han var den rige Conferentsraad Holtens eneste Søn, studerede han dog Theologi og fik Egregie til Attestats. Min Broder, som

nu var bleven Forpagter paa Selchausdal, havde som Forvalter hos den gamle Holten opholdt sig et Aarstid i Skulleløv for at hjælpe den unge Præst med Præstegaardsavlingens Drift. Forøvrigt var det et rigtigt „Landmandsliv“, som førtes der paa Egnen af de mange Forvaltere paa de nærliggende Herregaarde; og blandt disse excellerede især den kæmpestærke og joviale Cramer paa Krabbesholm. Phister havde en Gang været der paa Egnen og i et Selskab, hvor Cramer havde drukket vel meget, forsøgt at gøre sig lystig paa hans Bekostning. Men naar Cramer, hvad tid hændtes, drak sig en Taar over Tørsten, saa fik han let Børsærkergang. Enden paa Legen blev derfor, at Phister maatte redde sig ud af Vinduet. Min 3 Alen høje Broder var en Gang med denne Cramer og en anden Landmand inde i Kjøbenhavn paa en Restauration, hvor Livjægerne efter endt Exercits holdt sig lystige i et Sideværelse. De sang, og de tre Forvaltere stemte i med; men derover blev Livjægerne fornærmede, og da de tre gik, stormede de Andre ud paa Trappen efter dem. En lille Skræddersvend var især højkrøstet og gav ondt af sig, fordi de havde dristet sig til at synge med inde fra deres Værelse. Men min Broder, som havde mere Lyst til at spøge end til at slaaes, greb den arrige Skrædder, holdt ham i sine stærke Arme ud over Rækværket og sagde blot: „Holder Du nu ikke Din Mund, saa slipper jeg Dig.“ — Skrædderen sprællede og bad ynkelig om Pardon. Dette Hærværk tiltalte imidlertid de andre Livjægere i den Grad, at de indbød de tre kraftige Landmænd til at komme ind og drikke et Glas med sig.

Det kunde jo være ganske morsomt for en kort Tid at være i Selskab med disse lystige Forvaltere, men jeg passede dog ikke i Laget og var glad ved snart igen at samles med de gode Venner i Kjøbenhavn. Der tilbragte jeg mange fornøjelige Aftentimer hos Brødrene Voigt — Sønner af Agent Voigt i Faaborg —, hvis hyggelige Stue var Samlingsstedet for nogle faa gode Venner. Christian Voigt, et ualmindelig elskværdigt Menneske, var den, som jeg i mine Studenteraar sluttede mig mest til, idet vi sympathiserede i vor fælles Interesse for Alt,

hvad der henhørte til den skønne Literatur. Der var noget jomfruelig rent i hans hele Væsen, men tillige noget saa roligt og lidenskabsløst, at vi gensidig supplerede hinanden. Der kom bl. a. H. C. Andersen, som paa en Rejse til Faaborg var bleven dødelig forelsket i den ældste Frøken Voigt¹⁾. Uheldigvis var hun allerede forlovet, saa at det blev en ulykkelig Kærlighed, der imidlertid inspirerede ham til flere Digte, f. Ex.:

Den vilde Hingst jeg tumler,
Vi flyve paa Sletten afsted;
Men Hjertet slipper dog aldrig
Sin dybe Kærlighed.

H. C. Andersen betroede mig en Gang, vi sad sammen i Parterret, sin Kærligheds sorg, og det gav Anledning til, at vi blev Dus med det samme. Den Tilbedte var den Aften i Theatret, og jeg havde da let ved at opdage, hvad det var, der gjorde ham saa urolig i Sædet! — Min gamle Ven, Philip M. Schlotfeldt, som jeg tidligere havde gjort Bekendtskab med, var et Aar ældre Student og meget flittig. Vi var gode Venner uden just at have de samme Interesser, og det samme var Tilfældet med Jens, eller som han senere skrev sig: Edvard Mau. Han tænkte alene paa snarest mulig at faa Examen og var færdig, før jeg fik rigtig begyndt. For Vincens Leth nærede jeg broderlige Følelser, men vi var nu saa grundforskellige, at det egentlig kun var Barndoms-Erindringerne, der forenede os.

Med Examenslæsningen gik det fremdeles saa smaat. Men det, som det kommer an paa for en vordende Theolog, er dog fremfor alt, at der er en aandelig Trang tilstede. Til at vække og nære den tjente ikke mindst et Savn og en Længsel, der

¹⁾ Agent L. P. Voigt var en anset og rig Købmand og Skibsrheder, som en Tid endog drev Handel paa Vestindien, † 5. 1859 (Voigts Legat og Anlægget „Voigtsminde“). Christian Voigt, f. 13/2 1809 og Student 1828, studerede oprindelig Theologi, men tog aldrig Embedseksamen. Var i en Snes Aar Købmand og Medinteressent i Faderens Forretning. Senere har han levet som Partikulier i Faaborg, hvor han døde 1880. Riborg Voigt, f. 1808 og gift 1831 med Skovrider Bøving, døde i Slutningen af Halvfjerdserne.

bestandig vaagnede paany, hvor tidt end det ungdomsfriske Sind kunde rive sig løs fra det, som trykkede og smertede, og frit og frejdigt hengive sig snart til Nydelsen af et Digterværk, snart til den fornøjelige Omgang i Vennernes Kreds. Jeg hørte ikke blot Sibberns philosophiske, Oehlenschlaegers æsthetiske (navnlig over Ewald og Shakespeare) og Chr. Molbechs kultur- og literærhistoriske Forelæsninger, men gik ogsaa for det Meste hver Søndag i Kirke. Allerede i Rusaaret havde jeg hørt Mynsters Afskedsprædiken for Frue Menighed, som blev holdt i Trinitatis Kirke paa 6te Søndag efter Paaske 1828. Jeg blev dybt greben af den Varme og Inderlighed, hvormed han talte, men der var saa meget andet, som den Gang gjorde Indtryk paa mig. Senere, da jeg kom til at bo paa Vesterbro, hørte jeg en Tid ofte Schjødte i Frederiksberg Kirke, men jeg vil ærlig tilstaa, at hans Prædikener fængslede mig ikke mere, end at jeg gjerne skelede efter Præstens Stol, hvor hans smukke Datter Emma plejede at sidde. Af og til hørte jeg ogsaa Visby, hvis korte og klare Prædikener tiltalte mig. Iøvrigt hørte jeg Mynster hver Gang, han prædikede, og det var, som bekendt, hver anden Søndag. Ham skylder jeg mere end nogen Anden, at Evangeliet blev dyrebart for mit Hjerte, og uforglemmelige er for mig, som for saa mange Andre, de sande Andagtstimer, jeg tilbragte i Christiansborg Slotskirke. Gennem sine Prædikener, baade dem, jeg hørte, og dem, jeg læste, var han i de Aar og længe derefter i Aand og Sandhed min Sjælesørger, og det især paa et Tidspunkt, da jeg ofte kunde sige med Propheten: „Det ganske Hoved er sygt, det ganske Hjerte mat.“ Af trykte Prædikener, som jeg følte mig tiltalt af og opbygget ved, maa jeg ogsaa nævne Harms's Vinterpostille og Grundtvigs „Bibelske Prædikener“, men da jeg hørte Grundtvig holde sin Tiltrædelsesprædiken i „Frederiks-Kirke“ paa Christianshavn, følte jeg mig egentlig skuffet. Hvad jeg hørte og saa, svarede ikke til det Billede, jeg havde dannet mig af ham efter det Indtryk, som hine første vældige Taler havde gjort paa mig. Hine Dages Kirkekamp interesserede mig grumme lidt, — jeg havde Strid nok i mig selv. Jeg gik en Gang ud paa „Kalkbrænderi-

vej“, hvor Magister Lindberg holdt Forsamlinger. Den Aften prædikede Slesvigeren Simonsen, men der var noget sødladent ved ham, som ikke tiltalte mig; — som Præst i Husby sluttede han sig i 1848 til Slesvig-Holstenerne.

Sidst paa Aaret 1831 skrev jeg i „Kjøbenhavnsposten“ en ironiserende Anmeldelse af den theologiske Student Laurents Anmeldelse af Pastor Grundtvigs Pjece om den Clausenske Injuriesag. Adskillige Aar derefter blev Laurent og jeg Nabopræster i Jylland og rigtig gode Venner. En Dag sagde jeg til ham: „Hvad var det for Noget, der en Gang blev skrevet om Dig i Kjøbenhavnsposten?“ Han saa paa mig, og da han kunde mærke, at jeg havde Noget bag Øret, udbrød han: „Det var dog vel ikke Dig?“ og vi brast begge ud i en hjertelig Latter.

Hans Anmeldelse havde dog skaffet ham et lille Martyrium paa Halsen, idet Professor Jens Møller kaldte ham for sig og læste ham Texten, fordi han som theologisk Student havde formastet sig til at kritisere en theologisk Professor. Og kun ved Professor Hornemanns Hjælp lykkedes det ham at faa en Plads paa Borchs Collegium. Han fortalte, at Grunden til, at han var traadt offentlig op imod Professor Clausen, var den, at hans Venner, deriblandt hans exalterede Svoger, den bekendte Ley, syntes, at han ikke var ivrig nok som Grundtvigianer, og derfor drev ham til at gøre dette Skridt for at vise, at han mente det alvorlig. — Nu var vi To væsentlig enige.

I Oktober 1831 brød jeg overtvært med alle mine Yndlingsstudier og tog alvorlig fat paa Examenslæsningen efter en fornuftig Plan, som jeg gennemførte, idet jeg spændte mig i Aag sammen med den flittige Christopher Tobiesen¹⁾. Tre Aar var forløbne, siden jeg tog anden Examen. Man begyndte allerede hjemme at tale om Examen, og dog maatte jeg, saa at sige, begynde forfra. Det gjorde jeg, som sagt, den 1ste Oktober 1831, og efter 7 Fjerdingsaars anstrængt Læsning var jeg færdig. Jeg tog nu grundig fat paa Exegetiken og hørte samtidig Clausens dogmatiske Forelæsninger i et helt Aar, og den Ro og Klarhed,

¹⁾ Senere Provst i Dannemare.

hvormed han fremsatte Alt i Korthed, var i høj Grad velgørende for mig, som var vant til at sværme hid og did, snart fordybe mig i Et, snart i et Andet. Om et eller andet Dogme var mer eller mindre orthodox fremstillet, havde for mig paa mit daværende Standpunkt mindre at sige. Hovedsagen var, at det blev fremsat saaledes, at jeg fik et klart Begreb om enhver Ting, hvad enten det var et Dogme eller et Problem. Her var ikke Tale om noget Proselytmageri. Man følte, at man havde en alvorlig og ærlig Mand for sig med en skarp Forstand og en ypperlig Fremstillingsevne, — kort sagt: En udmærket Docent, som fortjente den største Højagtelse og Tillid. Opbyggelse søgte og fandt jeg hos Mynster.

Et Rektorskifte gav Anledning til en Demonstration fra Studenternes Side, hvori jeg da ogsaa tog Del. Clausen var ingen persona grata ved Hoffet, navnlig hos Frederik VI.s Dronning, og dette, antog man, var Grunden til, at han i 1832 ikke blev Rector magnificus, men derimod, saavidt jeg erindrer, Prof. Jens Møller. Den 30te Juni, da den dermed forbundne Højtidelighed foregik i Regentskirken, var hele Regentsgaarden opfyldt af Studenter og det af alle Fakulteter, og ved de lange Borde under Træerne tæt udenfor Kirken vedtoges det under Orla Lehmanns Ledelse, at vi skulde bringe Clausen et Fakkeltog paa hans Faders Lyststed i Taarbæk. Henimod Aften samledes vi ved Bellevue, hvor den gamle Stiftsprovst Clausen red os rask forbi, efterfulgt af en Vogn med adskillige Flaskekurve. Fiskerne i Taarbæk var allerede i Seng og blev opskræmmede ved Faklernes Skin, saa der viste sig Skikkelser in puris naturalibus, idet vi svingede op paa Bakken, hvor Lyststedet laa. En Deputation bragte Professoren vor Hilsen, og paa Plænen foran Huset stod den alvorlige Mand med sin lille Søn og takkede i faa, fyndige Ord. Derefter blev nedenstaaende Sang afsungen paa Melodien „Vi Sømænd gør ej mange Ord.“

Se Blus og Faklers Flamme slaar
 Mod høje Stjerner Rige!
 Se Skinnet fjerne Steder naar,
 Og Mørkets Skygger vige!

Hør, Bølgen larmer højt fra Sø,
 Med skumbedækte Bryster,
 Og bryder sig mod Sjølunds Ø,
 Omkring dens lave Kyster.

Vor Tak til Dig vi bringe nu,
 Vor elskte Ven og Lærer!
 Det dybe Mørke spreder Du
 Og Visdoms Flamme nærer.
 Hør ej paa Stormens vilde Larm,
 Og frygt ej Stormens Bølge;
 Dit Navn staar i Studentens Barm,
 Og Hæder skal Dig følge!

Efter at have slukket Faklerne paa den anden Side af Huset, hvor den gamle Stiftsprovst trakterede os med et Glas Madeira, drog vi nok saa fornøjede tilbage til Byen i den dejlige Sommernat. Da Tscherning Aaret efter var falden i Unaade og efter allerhøjeste Ordre skulde rejse udenlands, blev der bragt ham et lignende Fakkeltog i Frederiksberg Allé, under Orla Lehmanns Auspicier. Men da Examen stod lige for Døren, havde jeg ikke Tid til at tage Del deri.

Saadanne udvortes Begivenheder kan man let mindes. Vanskeligere er det efter mange Aars Forløb at gengive ungdommelige Stemninger og alle de Svingninger og Brydninger, som betegner Overgangene i det indre Livs Udvikling til Klarhed og Fasthed.

Den 16de Juni 1833 indgav jeg mit Petikum til det theologiske Fakultet. — Nu, det gik meget godt baade til den skriftlige og mundtlige Prøve, og den 12te Juli 1833 var jeg Candidatus theologiæ med Laudabilis. Jeg fik meget hæderlige Vidnesbyrd af alle Professorerne, hvoraf nogle uden Grund roste mig for den Flid, hvormed jeg havde hørt deres Forelæsninger. I det sidste Semester havde jeg med Interesse hørt den unge Engeltofts Forelæsninger over den „naturlige Theologi“.

Hermed sagde jeg indtil videre Kjøbenhavn Farvel og tog til Langeland, hvor jeg blev modtaget med Glæde i det kære Børstrup, som jeg ikke havde besøgt de to sidste Aar. Der gjorde jeg nu Bekendtskab med de tre elskværdige Søstre: Olivia, Dorothea og Natalie Suhr, der var i Besøg hos deres Stedmo-

ders Fader, den fortræffelige gamle Inspektør Scheel i Tranekjær. Disse unge Kjøbenhavnerinder, Døtre af Grosserer Didrik Suhr¹⁾, var godt lidt af Alle, men især syntes man godt om den livlige og hjærtensgode Dorothea, og jeg tror nok, at Folk strax bestemte os To for hinanden. Bekendtskabet var imidlertid gjort, det fortsattes i Kjøbenhavn, og inden et Aars Forløb var vi forlovede!

Da jeg var kommen hjem som Kandidat, ønskede min Fader naturligvis, at jeg skulde prædike en Gang; — Frits Wilhjelms havde allerede prædikeret i Snøde et halvt Aar, efter at han var bleven Student, skøndt han først blev Kandidat i 1835; — men da jeg trykkede mig derved, sagde han: „Nu skal Du prædike paa Søndag 14 Dage, saa har Du Tid til at forberede Dig. Ellers gaar det Dig vel som Kandidat Thaning, der aldrig bliver Præst, fordi han ikke tør prædike.“ Saa prædikede jeg da første Gang paa 15de Søndag efter Trinitatis. Da jeg gik fra Sakristiet op paa Prædikestolen i Bøstrup Kirke, holdt hele Menigheden op at synge, og Alle saa paa Frits! Prædikenen var ringe nok, men jeg holdt den godt og frit; og dermed var Begyndelsen gjort. Til Oktober vendte jeg tilbage til Kjøbenhavn. Nogle Dage iforvejen havde jeg haft Brev fra min Ven Christian Voigt, der bl. a. skriver:

„— — Istedetfor mine to kære Venner (en paa Langeland og en i Italien), har jeg faaet Arnesen²⁾. Men hvor tidt jeg morer mig over ham, og hvor langt anderledes han er, end man bilder sig ind, saa kan han dog ingenlunde erstatte Nogen af Eder. Det kunde da aldrig falde mig ind at blive fortrolig med ham. Jeg kan more mig, men ikke glæde mig, blive, om jeg saa maa sige, opbygget. Fra H. C. Andersen har jeg havt to Breve, siden Du forlod Byen, et fra Paris³⁾, hvor han havde været i Julidagene, og hvorfra han fortæller mig en hel Del; et fra Locle i Schweiz. Nu er han i Milano.

I denne Tid er Schleiermacher her i Byen; der bliver naturligvis gjort meget af ham. Vi vilde have bragt ham et Fakkeltog, men Politiet forbød det paa Grund af, at Folk ikke kendte ham og ikke kunde udtale hans Navn. De vidste da ikke, hvorfor vi havde gjort det, og kunde saaledes tro, at det

¹⁾ Grosserer Didrik Suhr, f. $\frac{27}{12}$ 1787, † $\frac{18}{6}$ 1836, se iøvrigt C. Nyrops Skrift angaaende Handelshuset J. P. Suhr & Søn.

²⁾ Forfatteren A. L. Arnesen, der var Student fra 1828 sammen med Chr. Voigt og H. C. Andersen.

³⁾ Jfr. „Breve fra H. C. Andersen“ I.

var af oprørske Hensigter! — Idag har der været stort Middagsselskab paa Skydebanen, og en Del Studenter, mest Regentsianere, har sunget en Sang udenfor. Imorgen Aften kommer han til en Koncert i „Foreningen“, og der spises bagefter. Jeg har endnu ikke set ham. — Jens Møller (Prof. theol.) har været meget syg, men er nu betydelig bedre. Man siger, at han blev syg af Glæde over, at han fik Rang med Biskopper, men det er da nok Bagvaskelse.

Paa Komædie har jeg været et Par Gange. Jeg har set „Dominique“, et ægte fransk Skuespil. Der findes den grellste Sættning af det Latterlige og det Rædselopvækkende blandet med nogle ret rørende elskværdige Scener. Det hele var der dog egentlig Intet ved. — — Literaturen er forresten lidt bar. Anden Del af Blichers Noveller har Du vel læst; jeg finder den ikke fuld saa god som første. — —

Jeg ser af „Adresse-Avisen“, at Schleiermacher skal prædike i Petri Kirke i Morgen. Du gav vist meget for at være her! Mynster hører jeg hver Søndag, han prædiker — det er s'gu sandt, tro mig nu da — Jeg holder meget af ham. Dog kan jeg ikke nægte, at han undertiden er lidt tør, skjønt det er sjældnere nu end i Begyndelsen, jeg hørte ham, saa jeg tror, at Skylden tildels ligger hos mig.“ —

Vendt tilbage til Kjøbenhavn besøgte jeg Pastoral-Seminariet uden dog at have synderlig Gavn deraf. Gamle Stiftsprovst Clausen ledede de pastorale Øvelser. Det var en kraftig og livlig Olding med et praktisk Blik, men som bekendt Rationalist ud til Fingerspidserne. Mynster holdt Forelæsninger over Psychologien, efter en lille velskreven Bog af ham selv; men som Docent var han mindre heldig og temmelig tør, saa at Udbyttet var grumme ringe. Samme Aar udgav han „Betragtninger over de christelige Troeslærdomme“, der i flere Aar var mig en dyrebar Opyggelsesbog. I Vinterens Løb prædikede jeg et Par Gange i „Abel Cathrines Stiftelse“ og paa „Almindelig Hospital“. Forøvrigt fortsatte jeg Studenterlivet og kom daglig sammen med Christian Voigt, hvis hyggelige Stue vedblev at være Samlingssted for gode Venner, kom ogsaa jævnlig til Justitsraad Andersens og Grosserer Suhrs.

Blichers Noveller gav paa en Maade Anledning til, at jeg hen paa Foraaret 1834 bestemte mig for en Huslærerplads i Jylland, der hidtil, saa at sige, havde været et terra incognita for os Øboere, som først ved Blichers ypperlige Skildringer fik Øjnene op for den ejendommelige jyske Natur. Da derfor en Bekendt en Aften spurgte mig, om jeg ikke kunde have Lyst til

en Huslærerplads paa det smukke Engelsholm, 2 Mil V. for Vejle, svarede jeg først, at jeg søgte Adjunkt-Embede. Men næste Dag gik jeg dog op paa Hotel Royal for at tale med General-krigskommissær Petersen, og efter en kort Samtale lod jeg mig engagere som Huslærer for hans tre unge Sønner.

Saa forlod jeg da Kjøbenhavn og mine mangeaarige Omgangsvener; sagde ogsaa Farvel til en vis ung Pige, som jeg syntes godt om, uden dog endnu at tænke paa Frieri, og rejste lidt underlig til Mode til Langeland for der at tilbringe Maj Maaned. Paludan-Müllers smukke Ord i „Danserinden“, som jeg nylig havde læst, randt mig i Hu:

Hvad er et Ord? Farvel! — og dog en Smerte,
Den bitreste, er gjemt i dette Ord;
En Grav for Alt, som dette Bryst begjerte
Af Elskov, Lykke, Fred paa denne Jord.

Men jeg følte tillige Sandheden af:

Hvor er Erindring sød, selv naar den saarer,
Hvor fuldt af Vemod er dens lette Smil;
Hvor funklende er dog dens Blik af Taarer,
Hvor træffende dens tankerige Pil!
Hvor er den hævende, selv naar den daarer
Med svundne Drømme alle Hjertets Tvivl,
Hvor er den kjærlig, naar den Fortid maaler
Med herlige. med underfulde Straaler!

Under mit Ophold paa Langeland prædikede jeg et Par Gange i Bøstrup og Tranekjær Kirker, anden Pintsedag i Snøde, tog derpaa om Eftermiddagen til Lindelse Mølle, som min gode Ven Ferdinand Fabricius¹⁾, der i Decbr. 1832 var bleven gift med Caroline Andersen fra Søvertorp, havde købt, og der laa jeg om Natten. Men undervejs havde jeg i Tranekjær hilst paa Dorothea og Olivia Suhr, der var i Besøg hos Inspektør Scheel, og med dem traf jeg i den følgende Uge sammen saa at sige hver Dag. Det gik Slag i Slag med Besøg og Selskaber. En Søndag var jeg med Chr. Andersen og de unge Damer paa

¹⁾ Ferdinand F. studerede oprindeligt Theologi, men opgav af Helbredshensyn Studeringerne og kastede sig over Landvæsenet. Han døde i Tredsernes Begyndelse som Forpagter paa Basnæs.

Komedie i Rudkjøbing; Dagen efter var vi samlede i Bøstrup og den følgende Dag i Tranekjær Præstegaard, og om Torsdagen. gamle Madam Andersens Fødselsdag, paa Søvertorp. Allevegne endte det med en lille Svingom, navnlig da paa Søvertorp, hvor Caroline Fabricius maa have iagttaget os godt, da hun bagefter forsikrede, at hun den Aften nok havde kunnet se, der blev et Par af Dorothea og mig. Det kan jo heller ikke nægtes, at det ogsaa var min Mening, — og denne Gang blev jeg ikke skuffet!

Engelsholm.

Den 5te Juni 1834 ankom jeg til Engelsholm, hvor „Generalen“, som han kaldtes, stod paa Trappen med sine fire nette Børn og tog meget venlig mod mig. De første Dage var der saa meget, som lagde Beslag paa mig, at jeg først den 12te Juni afsendte det skæbnsvangre Brev, og den 21de om Morgenen bragte Tjeneren mig et Brev, hvis Begyndelse lyder saaledes:

„Ved at læse Deres Brev blev mit eneste, mit højeste Ønske opfyldt. Jeg rækker derfor Dig, kjæreste Graae, trofast og kjærlig min Haand, — mit Hjerte har Du forlængst. Haabet, en kjærlig Ledsagerinde her i Livet, har saa ofte tilhvisket mig: Maaske sympathisere vore Følelser, og da sees vi ganske sikkert igjen. Dit Brev lod Haab og Anelse blive til Virkelighed og mig til den lykkeligste Pige.“ — —

Ja, i Sandhed, det var et Hjerte, jeg havde fundet og vundet, et Hjerte saa rent og saa rigt, som det kun findes hos en Kvinde, og dertil saa megen kvindelig Ynde og elskværdig Livlighed. Intet Under derfor, at jeg følte mig usigelig lykkelig, men rigtig nok fortrød, at jeg var kommen saa langt bort, — for ikke at tale om, at jeg ærgrede mig over min Dumhed: Ikke at fri, medens jeg endnu var paa Langeland. Det pinte mig lidt at skulle fortælle, at jeg var bleven forlovet, da jeg kunde sige mig selv, at det ikke var nogen behagelig Efterretning for Generalen, som havde været meget glad over, at jeg var fri og frank. Jeg maatte dog ud med Sproget Mandagen den 30te Juni, da jeg fik Brev fra Grosserer Didrik Suhr, hvori han — som var i Besøg paa Børglum Kloster — bad mig møde sig den føl-

gende Dag i Vejle og følge med til Langeland. — Saa tilbragte jeg da nogle fornøjelige Dage sammen med min unge Hjertenskær, og den 14de Juli begyndte jeg igen paa den temmelig hurtig afbrudte Skolegærning. Det Gamle var forbigangent, og Alt var bleven Nyt!

Det ensformige Liv, jeg førte paa den stille Herregaard, hvor alt gik saa regelmæssigt som i et Uhrværk, var sundt baade for Sjæl og Legeme. Fra 9—12 og fra 1—3 læste jeg med mine 3 Elever: Ferdinand, 9 Aar, Adolf, 8 Aar, og Christian, 6 Aar¹⁾. En yndig lille Pige, den 4-aarige Annette fulgte gerne Brødrene ned i Skolestuen, som hun da igen forlod efter først at have gjort nogle Løjer. Ferdinand var en prægtig Dreng og Generalens Øjsten. Med ham læste jeg Latin, og Faderen, der var juridisk Kandidat, forsømte aldrig de latinske Timer, som han overværede for senere at kunne gennemgaa Lektierne med Sønnen. Generalen var som ung Kandidat kommen til Engelholm i Krigsaarene 1812—13, da Ejerinden, Enkefru Jermiin (Stamhusbesidderinde til Lønborggaard og Lundenæs) trængte til En, som kunde tale med Indkvarteringen. Hun var hans Gudmoder, men blev kort efter hans Kone. Da hun et Aarstid efter døde i Barselseng med en Søn, som ligeledes døde, beholdt den unge Enkemand kun Engelholm. En Datter af første Ægteskab var nemlig Arving til Stamhuset²⁾. Hun blev gift med en Fætter, den senere Kammerherre Benzon til Christiansdal. Petersen var imidlertid bleven Generalkrigskommissær og saaledes en fornem Mand. Efter ti Aars Enkemandsstand ægtede han en rig Enke, Fru Østergaard, f. Mourier, en fortræffelig og forstandig, men meget stille Dame, der ogsaa havde en Datter af første Ægteskab, som kort før min Ankomst til Engelholm var bleven gift med Godsejer Peter Neergaard til Førslev.

¹⁾ Ferdinand er den senere Hofjægermester, Landstingsmand Mourier-Petersen til Rugaard; Adolf Etatsraad M.-P. til Holbækgaard; Christian Godsejer M.-P. til Gl. Ryomgaard.

²⁾ Det Lønborggaardske Fideicommiss, substitueret med Fideicommisskapital, c. 358,000 Kr.

Da Generalen havde Ord for at være noget stolt og opførende, forudsagde man mig, at vi vist kom i Haarene paa hinanden. Det var dog langtfra. Fra den første til den sidste Dag omgikkes han mig med al mulig Agtelse og Opmærksomhed, og jeg lærte ham at kende fra højst agtværdige Sider. Navnlig var han en mageløs omhyggelig og kærlig Fader, som da begge Forældrene, saa at sige, levede for deres vakre Børns Opdragelse. Ligesom Fruen var en særdeles huslig Kone, saaledes drev Generalen den temmelig store Gaard uden Avlsforvalter og delte sig altsaa mellem Marken og Skolen. Præcis Kl. 3 fik vi to gode Retter Mad, og dertil skænkede han mig to Glas Vin, hvorved jeg befandt mig meget vel. Under Maaltidet politiserede vi og drøftede Dagens Begivenheder meget livlig og ugenert. Frokost og Aftensmad nød jeg paa mit Værelse og gik aldrig op til Familien, undtagen der var Fremmede, og de Gange kunde tælles!

Fra mit Vindue havde jeg en dejlig Udsigt over Nørup Sø til Nørup Kirke og Præstegaard. Der kom jeg jævnlig, da den gamle Sognepræst — hvem Generalen kaldte „Øl og Brændevin“ — havde sin ældste Søn, Peter Sveistrup, hjemme. Vi var Studenter fra samme Aar, og han var en dygtig theologisk Kandidat med gode Kundskaber og af en meget agtværdig Karakter, men lidt sær og kantet. Med ham og den elskværdige Skolelærer Johnsen omgikkes jeg meget, fik mig ogsaa imellem en L'hombre med den gamle Sognepræst. En yngre Søn, den hæderlig bekendte Hans Sveistrup i Rødding, var den Gang en ung livsglad Student. Desuden var der flere Døtre, af hvilke den interessanteste var den døvstumme Poulina, som jeg om Vinteren tog med til et Maskeradebal i Vejle, hvor hun morede sig fortræffeligt. Saalænge hun havde Masken paa, kunde Ingen begribe, hvad det var for en Dame, som Ingen kunde faa et Ord af.

En Nabo af et andet Slags har jeg skildret i et Brev ($\frac{6}{1}$ 1835), som jeg vil meddele Noget af: „Idag har jeg moret mig ved at høre paa en gammel Krigsmand, en Møller Steensen fra Vingsted Mølle her i Nærheden. Han har spist til Middag hos

os. Jeg kan saa uhyre godt lide denne Mand; han har et af disse aabne, mandige Ansigter, som straks vækker Tillid. Nu er han en velhavende Møller, henved de Halvtreds, men i sine yngre Aar var han Korporal ved Fynske Dragoner. — — Med Din Tilladelse tager jeg fat paa Dannebrogsmanden igen, thi Du maa vide, at den brave Steensen for 21 Aar siden kæmpede med i Slaget ved Sehestedt, hvor han udmærkede sig meget. Du véd jo, at de danske Tropper den 10de December 1813 slog sig igennem Fjenden. Min gode Ven, der den Gang, hvad han er endnu, var en modig og kraftfuld Karl, maatte om Morgenen tidlig gaa i Slaget med en tom Mave, men han glemte sin Hunger, saasnart han var kommen i Ilden. Op ad Dagen kom han i sin Hidsighed saa langt bort fra sine Kammerater, at han ene blev omringet af en 6—7 Fjender. Sin egen Sabel slog han itu paa dem, og ved et Sabelhug mistede han uheldigvis sin Hjelm, saa han fik 6 Sabelhug i Hovedet og et i Skulderen, men desuagtet frelste han sig ved at sætte i fuldt Firspring over en Grøft. Han maatte nu forlade Valpladsen og var saa heldig at naa et Kvarter, hvor hans dybe Saar blev forbundne. Under dette besvimed han. Arrene i Hovedet, der nu er lidt skaldet, er saa dybe, at jeg kan lægge mine Fingre deri. Et halvt Aar laa han paa Hospitalet i Rendsborg. — En Gang tidligere, da han var paa Furagering, blev han tilligemed sin Lieutenant, den bekendte Levetzow — der nylig er gjort umyndig — pludselig omringet i en Skov af en hel Del Fjender. Men da En af de fjendtlige Husarer, som slog Kreds om ham, red hen for at tage den fangne Lieutenant i Øjesyn, benyttede Korporalen sig af Øjeblikket, sporede Hesten og forsøgte en Flugt. Et Par af de Fjendtlige indhentede ham vel, men han skød den ene og ned-sablede den anden, og undslap saaledes, medens Lieutenanten forblev i Fangenskab i flere Maaneder. Første Gang, Steensen var i Haandgemæng, var i det Mecklenborgske paa en Herregaard, hvor Kosakkerne pludselig overrumplede Dragonerne, just som de var i Færd med at slagte en Okse. Han stod netop og barberede sig ved sin Hest, da Kosakkerne kom, og i en Fart maatte han trække i Uniformen paa selve Hesten. Knap

havde han faaet Sablen dragen, før en Kosak anfaldt ham, men denne flygtede efter at have faaet et Sabelhug over Armen. — — “

En Modsætning til den brave Møller dannede et Par fornemme Herrer, som en Gang uventet gæstede det stille Engesholm. Det var den bekendte „gale“ Grev Raben og Stamhusbesidderen fra Ausumgaard, Ritmester Jermin, hvilken sidste havde været fra Forstanden, forresten en kæmpestor Mand med et smukt og gemytligt Ansigt. Da de drak dygtigt ved Bordet og blev noget højtrøstede, saa Generalen og jeg til hinanden og tænkte: Nu gaar det snart over Stregen, især da det var midt i Hundedagene. Efter Bordet spadserede jeg den store Have rundt med den forfløjne Greve, som uafbrudt citerede den ene latinske Autor efter den anden. Det var hans Kæphest, og jeg kunde ikke andet end beundre hans Hestehukommelse. Han boede den Gang i et Slags Forvisning, da hans Fader, som nok opholdt sig i Brasilien, ikke vilde taale hans Nærværelse paa Aalholm, eftersom han imod Faderens Vilje havde ægtet en Pige af borgerlig Herkomst. Det var vanskeligt at afgøre, om han var halvgal eller kun uopdragen og raa. Under alle Omstændigheder fortjænte han sit Tilnavn „den gale“. Senere blev han veritabel Lehnsgreve og gjorde sig bekendt som Bjørnejæger i Norge.

Med større Interesse tænker jeg paa en prægtig 13-aarig Dreng, Søn af Amtsforvalteren i Vejle. Det var den senere berømte Oldgransker, Kammerherre Worsaae, der allerede i den Alder viste udmærkede Anlæg og Interesse for Oldsager. Han gik i Schousboes Institut, og som Censor ved en Examen havde jeg den Fornøjelse at kunne give ham præceteris for hans latinske Stil.

I September 1834 kom jeg første Gang til at gæste Sønderjylland, der for mig og de fleste Danske paa den Tid var et terra incognita, hvilket vil kunne skønnes af nedenstaaende Brev, dateret Hadersleben $\frac{9}{9}$ 1834:

„Idag faar Du Brev fra Holsten, thi saaledes plejer Jyderne at kalde Schleswig. I Søndags blev jeg ganske overrasket ved Tilbudet om at gøre en Tour med Generalen, Fruen og alle

fire Børn hertil. Vi kørte strax derpaa, i Wienervogn med fire Heste for. Jeg har saaledes gjort Bekendtskab med tre nye Byer, Kolding, Christiansfeldt og Hadersleben. I Christiansfeldt træffer man en hel ny Verden. Vi kom der Søndag Eftermiddag Kl. 5, desværre en Time for sent, da det den Dag just var en stor Festdag, paa hvilken der holdtes „Liebesmahl“ i Kirken, hvor alle Tilhørerne trakteredes med Thevand og et Stykke Hvedebrød, hvilket Traktement just gik for sig Kl. 4. — Kl. 7 var der igen Gudstjeneste, som vi bivaanede. Kirken ligner en stor Balsal, — Sammenligningen er rigtignok noget profan. Den er meget stor, med et smukt Orgel, hvor vi, at sige Mandfolkene, havde taget Plads; thi Brødre og Søstre er skilte ad som Bukkene fra Faarene. Der blev ogsaa sunget en smuk Choral. Præsten, uden Ordensdragt, sidder ved et Bord, og rejser sig ikke en Gang, naar han taler.

Alt i Byen bærer Præg af Orden. Der er kun to Gader, snorlige, med en Rad Træer paa begge Sider. Generalen kendte Forstanderinden for Søsterhuset Madam Vindekilde, en ærværdig gammel Præsteenke, der saavelsom hendes Datter var meget vakker og uden pietistisk Sving. Alle Søstrene saa originale ud med deres lille hvide Hætte. Da alle den Dag tillige var hvidklædte, saa de ud som Nonner. De Ugifte har Alle et rødt Baand i Hætten, de Gifte et blaat og Enkerne et hvidt. Næste Dag spiste vi Frokost hos Madam Vindekilde og besaa i hendes Selskab Enkehuset og Søsterhuset. Alt var ordenligt og ypperlig indrettet; kun lugtede der i begge Huse — med Respekt at sige —, som om de gode Søstre havde Cholera.

Omegnen er venlig, kun savner man Vand. Der er smukke Haver og en net Kirkegaard, planeret med firkantede Sten, af samme Façon, over alle Gravene. Brødrene ligger paa den ene og Søstrene paa den anden Side. Alle Indvaanerne ser rolige og sædelige ud; adskillige gamle Søstre var rigtignok noget flade, men nogle af de Yngre saa ret godt ud. Det er ikke egentlig Hætter, de bærer, men lave Turbaner, som sidder bag i Nakken.

Igaar kom vi til Hadersleben, en temmelig anselig By, med en meget stor, gammel Kirke, hvor jeg har været og set et balsameret Lig, som er 200 Aar gammelt og ligner en tør Bergfisk! Der var et besynderligt Maleri. Stod man ligeoverfor det, saa man kun Striber, men set fra den ene Side var det Christi Opstandelse og fra den anden Side betragtet forestillede det hans Himmelfart. I Aftes var vi paa Komodie, hvor jeg morede mig ret godt. I Christiansfeldt og Hadersleben tales der baade Dansk og Tysk, og jeg har da ogsaa snakket begge Maal. — Kolding er den usleste Købstad, jeg har set, men den har herlige Ruiner af det gamle Koldinghus, som brændte 1808, da Spanierne var her, og fra den høje Slotsbanke, bekrandset med gamle Linde, er en henrivende Udsigt over Fjorden. — — Jeg er ganske fornøjet over den lille Udenlandsrejse, jeg nu har gjort.*

I den følgende Maaned tog jeg til Kjøbenhavn; men den Gang gik det ikke saa hurtig som nu. Den 7de Oktbr. 1834 kom jeg ikke længere end til Strib, næste Dag til Slagelse, og først den 3die Dags Aften naaede jeg Kjøbenhavn. Disse Dagvognstoure kunde dog være ganske interessante ved de Folk, man traf sammen med. Fra Strib kom jeg saaledes til at rejse sammen med en gammel Bekendt fra Nyborg, Lieutenant Thrane, en lystig Broder! Han laa nu i Garnison i Fredericia, hvortil Prins Frederik efter Skilsmissen fra Prinsesse Vilhelmine var forvist af Frederik VI. Foran os sad en Jomfru eller Husholderske, der tjænte hos Prinsen. Det vidste Thrane og derfor gav han sig til at rose Prinsen af alle Kræfter, men gjorde Tegn til mig, hvoraf det var klart nok, at han ikke mente et Ord af, hvad han sagde, men kun gjorde Regning paa, at det skulde bringes videre.

Det 3 Ugers Ophold paa Vestergade, hvor Grosserer Suhrs boede, var selvfølgelig saa fornøjeligt som vel mulig, men netop derfor just ikke skikket til at gøre Hjemrejsen til min Afkrog i Jylland ligesaa glædelig. Naar man som Huslærer i Jylland har forlovet sig med en elskværdig ung Pige i Kjøbenhavn, maa man finde sig i Savn og Længsel, men det kan ogsaa være godt

for noget. Derved vil jeg nu ikke dvæle. I det Hele taget havde jeg godt af mit Ophold paa Engelsholm. Jeg passede min Gærning og nød min Frihed, om Sommeren i den fri Natur paa Spasere- og Ridetoure, om Vinteren med Læsning i de lange Aftener.

Til lærde Studier havde jeg ikke Lejlighed og vel heller ikke Lyst; men paa den Grundvold, som var lagt, byggede jeg dog videre, og opbyggedes især ved stadig Læsning i Mynsters Prædikener og Betragtninger saavel som i Cl. Harms's Postil. Af og til prædikede jeg i Nørup og Randbøl Kirker, ogsaa for Provst Laurberg en enkelt Gang i Bresten og Skibet Kirker. Forøvrigt læste jeg, hvad jeg kunde faa fat paa af æsthetiske Sager, og min kære Walter Scott passede godt til mine Omgivelser nær ved den brune Hede, hvortil Steen Blicher havde trukket mig over. N. M. Petersens Sagnhistorie, Grundtvigs Mythologi og Saxo beskæftigede jeg mig en Del med, og Fr. Schlegels „Geschichte der alten und neuen Literatur“ udvidede min Synskreds og interesserede mig særdeles meget.

Udflugter til Fods og til Hest var mig en sand Nydelse. Jeg havde betinget mig en Ridehest, og en gammel Landsenerhest stod til min Disposition. Men Generalen blev øjensynlig overrasket, da jeg ytrede Lyst til at ride en Tour paa en smuk, stor Blodshingst, som ellers Ingen red paa uden Tjeneren, gamle Markus, der sad fast i Sadlen, selv naar han kom fra Vejle med en lille Perial. Generalen havde kun en Gang været paa Ryggen af den, men den var ham for urolig. Han var altfor høflig til at sige mig sin Mening rent ud, men gav det den Vending, at det var bedst, Markus fulgte med for at vise mig Vejen til den smukke Dal ved „Papirmøllen“. Da han imidlertid havde set, at jeg var en gammel Rytter, kunde jeg for Fremtiden ride paa den saa ofte, jeg vilde, og det kan nok være, det morede mig at ride op ad Vejle Gade paa den vælige, men vel tilredne Hingst, paa hvilken jeg oftere besøgte min gamle Ven og Lærer, Jørgen Gad i Hersløv, der ligger 4 Mil S. for Engelsholm.

En Søndag Eftermiddag kom jeg saaledes ridende dertil.

Gad havde Besøg af sine gamle Forældre og sin ældste Broder¹⁾. Alle sov til Middag, men den stolte Hingst vrinskede, saa de i en Fart kom paa Benene. Stenersen-Gad havde lovet at prædike næste Dag, men da han hørte, at jeg havde prædiket i Nørup forrige Søndag, sagde han: „Aah! saa kan De prædike for mig imorgen. De kan jo holde den samme Prædiken med lidt Forandring. Af Dem som ung Kandidat venter man ikke noget særdeles, men naar en kjøbenhavnsk Præst prædiker herovre, stiller man strax store Fordringer, og her paa Rejsen er jeg ikke videre oplagt til at studere.“ Jeg havde kunnet min Prædiken, saa jeg for den Sags Skyld nok mente at kunne klare for mig; sort Kjole havde jeg ogsaa paa, men derimod lysegule Benklæder, og med dem kunde jeg da ikke gaa paa Prædikestolen! „Træk mine paa,“ sagde Jørgen Gad; — nu, de var rigtignok adskillige Tommer for vide til mig, men jeg snørede dem sammen om Livet, og det gik godt Altsammen.

En anden Gang red jeg med Peter Sveistrup et Par Mil ud i Heden for at høre den meget yndede Pastor Gjellebøll²⁾ holde Afskedsprædiken i Gadbjerg, en af hans 3 Kirker, og den Tour fortrød jeg ikke. Vel var Prædikenen i sig selv ringe nok, men aldrig har jeg hørt nogen Præst holde en saa hjertelig og inderlig Bøn, som denne jævne, simple Landsbypræst, uden alle mulige Kunster. Der gik en Hulken gennem hele Menigheden, som vidnede om, hvor smertelig Afskeden blev følt af disse ærlige Hedeboer. Det var virkelig rørende at se, hvor de flokkedes om ham ved Udgangen af Kirken. Over sin grove Præstekjole havde han trukket en blaa Vadmelstrakke, og han saa i Grunden ud som en god, ærlig Bonde. Han havde i adskillige Aar siddet i det lille, besværlige Embede med mange Børn; derfor maatte han flytte. Men det var et smukt Syn der ude paa Heden, da han næsten maatte rive sig løs, idet han stod

¹⁾ Peter Christian Stenersen Gad, den Gang res. Kap. v. Trinitatis K. i Kjøbhvn., 1845 Biskop i Loll-Falsters Stift.

²⁾ David Gjellebøll, f. $\frac{3}{2}$ 1786 og Kand. med Non 1809, var Præst i Ringgive, Gadbjerg og Lindeballe fra 1818 til 1835, da han blev kaldet til Stenløse og Fangel i Fyen.

der paa Kirkegaarden og strakte Haanden ud til Afsked: „Jeg kan ikke mere! Farvel kære Børn!“ — og dermed skyndte han sig bort.

I Juni Maaned 1835 gjorde jeg en fornøjelig Tour til Langeland, hvor jeg traf sammen med min kære Dorothea. I Pintseugen var Prins Christian som Fyens Guvernør paa Langeland, og i den Anledning var der forskellige Festligheder, i Rudkjøbing, Tranekjær og selv i Snøde en Æresport! Foreløbig Aftale blev truffen med Pastor Bojesen i Lindelse, at jeg skulde være hans Kapellan og derfor snarest mulig prædike for Dimis og forlade Engelsholm den 1ste Oktober. Den 23de Juni rejste jeg over Skaarupør til Odense, hvor jeg traf H. C. Andersen og spadserede en Tour med ham. Fredagen den 25de August Kl. 5^{1/2} om Morgenen red jeg da paa „Landseneren“, med min Dimis-prædiken i Lommen og i Hovedet, fra det venlige og skønne Engelsholm ud i den mørke og øde Hede. Efter Hjemkomsten fra Ribe beskriver jeg Rejsen i et Brev:

„Det Usædvanlige har altid nogen Interesse, og derfor venter jeg, at Du, om just ej med Beundring, saa dog med Forundring erfarer, at den 8 Mil lange Vej herfra til Ribe, paa den sidste halve Mil nær, gaar igennem en uoverskuelig Lynghede, der kaldes Randbøl-Hede. Dersom Du kender „Talismanen“ af Walter Scott, vil det maaske ikke undre Dig, at Begyndelsen af samme oftere faldt mig ind. Der skildres nemlig Syriens brændende Ørken, hvorigennem en enlig Korsridder drager til det hellige Land. Imellem prædikede jeg det bedste, jeg kunde, men skønt jeg ikke manglede Ensomhed, standsede jeg dog ofte i Talens Strøm næsten uden selv at mærke det. Hver Gang nemlig, jeg uvilkaarlig kom til at tænke paa en vis skelmsk lille Pige, fremtrylledes en Oase i mit Hjerte, og selv det brune Lynghav, der udbredte sig for mit Øje, antog et muntre Farveskær. Kærlighed opliver og oplyser jo alt ligesom Solen.

— — —

Omtrent midt i forrige Aarhundrede anlagdes adskillige kongelige Kolonier paa de mest øde Steder, og mange af dem bærer særdeles galante Navne, som Frederikshaab, Hofmannsgave osv.,

og for Curiositetens Skyld maa jeg ikke glemme at tilføje, at enkelte af disse Kolonister har ikke mindre straalende Navne. Saaledes hedder en fattig Stakkel Oehlenschlaeger, en anden Liebenberg. Paa Vejen, hvor øde den end er, findes flere gode Værtshuse, især i Foldingbro ved Kongeaaen, hvor der er et Toldsted. Der spiste jeg en lækker Urfugl med Rødgrød til og drak Din Skaal i et ret godt Glas Rødvin. I 3 Timer bedede jeg og tog mig en Middagshvile paa en Træbænk, men da jeg vaagnede, var jeg som mørbanket i alle mine Lemmer. Det gik dog snart over. Kl. 5½ om Eftermiddagen red jeg ind af den gamle Port i Ribe. Jeg kom til at logere i en smuk stor Gæstgivergaard, ved Torvet overfor den gamle Domkirke. Endnu samme Aften var jeg hos Biskop Tage Müller, Stiftsprovst Frost og Generalens Ven, Hospitalsforstander Ussing, en Fætter til Algreen-Ussing.“

Næste Dag var jeg inde i Domkirken, der den Gang ikke saa ud som nu efter Restaurationen. Det var en Ødelæggelsens Vederstyggelighed! De smukke Piller var overkalkede, Siderne opfyldte med Pulpiturer og Orgelet anbragt mellem Skibet og Choret. Ad et Par Hundrede Trin steg jeg op i Taarnet, hvorfra der er Udsigt til Vesterhavet og Fanø's høje Kyster. Aftenen tilbragte jeg hos Ussings, hvor man ventede Generalen. Han havde ogsaa allerede pakket ind, men lod sig afskrække af Vejret. Den gamle Ussing og Petersen havde været Skolekammerater og havde som Studenter staaet paa Volden sammen under Københavns Bombardement 1807. — Petersen var den Gang forlovet med Ussings Søster, som endnu levede i Hospitalet i Ribe.

Den 23 August var det min 25. Fødselsdag; jeg var tidlig oppe og vel til Mode. Ussing havde nemlig fortalt mig, at Biskoppen, som havde Ord for at være en streng Censor, var godt fornøjet med min Prædiken. Jeg holdt Talen frit uden at have Concepten for mig. Senere samme Dag katechiserede jeg, som just ikke var nogen let Sag for mig, da jeg deri manglede Øvelse og Børnene desuden var saa uvidende, at jeg neppe kunde pine et Svar ud af dem. De vidste ikke en Gang, til hvad Folk Moses og Propheterne hørte. Da jeg derefter gik op til Bi-

skoppen, var han meget elskværdig imod mig. Jeg havde faaet Laudabilis for begge Dele. „De skulde vel egentlig havt lidt mere for Prædikenen,“ sagde han, „men jeg giver aldrig Egregie.“ Imidlertid fik jeg det Vidnesbyrd i Attesten, at „Prædikenen var saa vel udarbejdet og blev holdt saa godt, at Karakteren Laudabilis med fuldeste Føje tilkendtes ham. Jeg har al Grund til at tro, at Candidat Graae, ved fortsat Flid og vedvarende Øvelse, vil blive en særdeles god christelig Prædikant.“

Med det Skudsmaal var jeg godt fornøjet, men flere Aar efter erfarede jeg, at den gode Bisp havde gjort sig Skrupler, fordi han senere havde givet Leth¹⁾ ad modum Laudabilis. „Det burde Graae ogsaa have havt,“ sagde han til en af mine Venner, som han traf sammen med paa et Dampskib. Under en Samtale med Biskoppen erindrer jeg, at han i al Beskedenhed sagde om sig selv, at han nok havde læst multa, men ikke multum. Men vist er det, at han gjorde et saa godt Indtryk paa mig ved sin ærværdige Personlighed, at det mange Aar efter gav mig Lyst til at blive Præst i Ribe, hvor jeg dog saa at sige kun kom til hans Begravelse, da han 1849 kom syg hjem fra Rigsdagen og døde kort efter.

Mandag Morgen Kl. 7 sad jeg igen i Sadlen og naaede Engelsholm Kl. 8^{1/2} om Aftenen. I September s. A. rejste Generalen efter Sædvane til Augustenborg, hvor han, ligesom andre Herremænd paa den Tid, plejede at komme til Hestevæddeløb og paafølgende Auktion. Den 29de September kom min Eftermand²⁾, Dagen efter holdt jeg Examen og den 1ste Oktober forlod jeg Engelsholm, efter at Generalen med Taarer i Øjnene havde rakt mig Haanden til Afsked.

Lindelse.

Den 5 Februar 1836 blev jeg — tilligemed en Brown og en Fischer³⁾ — ordineret af Biskop Faber i St. Knuds Kirke. Paa

¹⁾ Andreas Leth, f. $\frac{1}{2}$ 1822, senest Præst i Middelfart.

²⁾ Cand. theol. Lærche-Jørgensen, f. 1807, senest Præst paa Langeland.

³⁾ Peter Wessel Brown, f. 1806, senere Præst i Aarslev; Ernst Christian Fischer, f. 1806, senere Præst i Viby.

Vejen til Odense havde jeg været i Skaarup og for Seminarieforstander Holberg aflagt den befalede Prøve paa Kendskab til den saakaldte indbyrdes Undervisning. Det var en latterlig Examen; jeg kunde Ingenting, men Examinator var saa venlig at se igennem Fingre dermed. Desto hæderligere skilte jeg mig ved Bisper-Examen, som forøvrigt blev taget alvorlig. Til den skriftlige Prøve i Bispegaarden sad vi i Bispegaarden fra Kl. 9 om Morgen til Kl. 8 om Aftenen med Undtagelse af 2 Timer om Middagen; og Lørdag Aften Kl. 9 blev vi examinerede af Bispen i Byens Gejstlighedens Nærværelse. Den 28 Februar blev jeg derpaa indsat i Lindelse Kirke ved en Tale af Pastor Ortmann i Magleby.

Ferdinand Fabricius fortalte mig, at Dagen efter Indsættelsen kom en Skomager der af Sognet op til ham i Møllen og tiltalte ham strax saaledes: „Det var Tøj, der kunde holde!“

„Hvad for noget?“ spurgte Fabricius.

„Ih, Prædikenen,“ svarede Manden; „den var fast. Det var dog meget, at den unge Mand kunde faa Taarerne i Øjnene paa saa mange Mennesker, som aldrig havde set ham før.“ Den 3 Marts 1836 skrev jeg imidlertid i et Brev: „Skønt jeg naturligvis er meget glad over, at Begyndelsen er godt overstaaet, saa kan Du nok vide, at jeg alligevel er lidt ængstelig især, inden jeg faar lidt mere Løb i Forretningerne. Jeg er i Grunden underlig til Mode ved allerede at være Præst; jeg føler mig saa ung og uerfaren.“

Det var 3 lykkelige Aar, jeg tilbragte paa mit kære Langeland, blandt Slægt og Venner. Hidtil havde jeg kun saare lidt deltaget i det selskabelige Liv. Nu først var de udvortes og indvortes Betingelser til Stede for en frejdig Nydelse af de Glæder, Ungdomsaarene tidligere bringer de fleste. Det gærede ikke længere i mig som i Studenteraarene, og jeg følte nu ikke de Savn, som Eneboerlivet paa den jyske Hede førte med sig. Livet i Lindelse Præstegaard tilfredsstillede mig rigtignok ikke, men de færreste Aftener tilbragte jeg ogsaa der. Pastor Bojesen¹⁾

¹⁾ Magnus Ernst B., f. $\frac{29}{1}$ 1776 og d. $\frac{5}{6}$ 1842, havde — ifl. Fr. Barfod — i en Række af Aar en Opdragelsesanstalt i sit Hus for Børn af dannede

var en god og gemytlig Mand, altid rede til en Spøg. Han havde 7—8 Dreng i Huset, som det var hans Lyst, i Forening med den trofaste Datter Sophie, at undervise og optugte, medens hans Kone styrede Huset og Økonomien med exemplarisk Flid og utrættelig Arbejdsomhed. Alt dette kunde være meget godt, men interesserede mig dog ikke videre.

Vi kom ypperlig ud af det sammen, men jeg var sjelden hjemme undtagen fra Fredag til Søndag Middag. Den ene Uge tilbragte jeg Nord paa Landet, den anden Syd paa. Jeg havde kun en lille Løn — 120 Rd. aarlig samt Pintscofret (30 Rd.) —, men Ret til at holde Hest, som min Fader gav mig, og da jeg var en god Rytter, var jeg ikke *glebæ adscriptus*.

Den Uge, jeg var i Lindelse, tilbragte jeg mangen herlig Aften i Lindelse Mølle hos mine gode Venner Fabricius's, og var gerne en Aften paa Hjortholm hos Hastrups og en Aften hos Provst Plesners¹⁾ i Humble, og alle 3 Steder befandt jeg mig overmaade vel. Ferdinand Fabricius var en ualmindelig elskværdig Personlighed, i høj Grad godmodig og fuld af Lune. Vi var som Brødre, og baade han og hans Kone mine sande Venner. Gamle Julianus Hastrup paa Hjortholm var en original og jovial Mand, som gerne begyndte med paa sin Vis at sige Grovheder uden dog derfor at fornærme Nogen. Et mere gæstfrit Hus kunde ikke tænkes, Alle befandt sig vel og ugenert i den jævne og hjertelige Familiekreds, hvor der til Trods for Familiefaderens lidt grovkornede Vittigheder herskede en god Tone, som navnlig skyldtes hans rare Kone og kønne, livlige Døtre.

I Humble Præstegaard førtes der ogsaa et smukt Familieliv, men helt forskelligt fra det paa Herregaarden. Provst Plesner, med Egregie til Attestats, var en livlig og interessant Mand, og dertil en anselig Skikkelse med et fint dannet Væsen. Med ham kunde man tale om Alt, og da han tillige var en hjertensgod

Familier. Over 50 unge Mennesker har paa den Maade nydt Vejledning af hans Haand, og der kun en Stemme om den Nidkærlighed, hvormed han løste sin Opgave. Kærlighed til de Unge var et lysende Træk i hans Karakter.

¹⁾ Provst Ulrik Adolph P., der var født 1782, tog sin Afsked 1852. Fra 1842—46 var han Stænderdeputeret.

Mand, altid frisk og frejdig og meget frisindet, følte man sig ikke trykket af hans Overlegenhed. Paa Hjortholm kunde man tit være samlet en 30—40 Mennesker eller ogsaa en Vinteraften faa sig en L'hombre. I Humble blev der aldrig spillet, og man traf i Reglen kun Provsten og hans Familie, men begge Steder kom jeg lige gærne. I begge Familier var der en talrig Børneflokk og vakre Døtre og Husmødre. Provstinden, en Cousine til min Moder, repræsenterede Husligheden i Modsætning til Provstens Aandrighed.

I Rudkjøbing var der ogsaa et Par ualmindelig elskværdige og livlige Præster, Provst Pram-Gad og Katechet Thygesen, begge den Gang unge Mænd paa nogle og tredive Aar. Men skulde jeg nævne alle de Familier, jeg kom i, maatte jeg saa at sige tage hele Langeland med, da jeg kom de fleste Steder og var velkommen overalt, da jeg medbragte et godt Humør. Gamle Pastor Ortman i Magleby gav mig det Skudsmaal: „Jeg har aldrig hørt Dem tale ondt om noget Menneske.“ Kort sagt, det var 3 lykkelige Aar, jeg tilbragte paa min kære Fødeø, som Provst Pram-Gad besang i sin Majvise:

Langeland ejer saa gæstmildt et Sind —
 Træd Vandrer ind!
 Fra Hou og til Gulstav jeg fører Dig om —
 Sandelig skal Du stadfæste min Dom!
 Greve og Borger og Bonde og Præst,
 Som hver kan bedst,
 Sit Bæger fylder og viser, Du est
 Kærkommen Gæst!

Gladest var jeg dog, naar jeg den næste Uge Søndag Middag sadlede min Hest og red til mit kære Bøstrup, efter undervejs at have bedet i Tranekjær, hvor jeg ofte traf mine Forældre hos min Broder, som levede der under de lykkeligste Forhold; men allergladest, naar jeg hver Sommer samledes der med min kære Dorothea, som ogsaa tilbragte en Tid hos mine og hendes fælles Venner i Lindelse Mølle. Faa Maaneder efter min Ansættelse døde hendes Fader, og Aaret efter flyttede hun med sin Stedmoder og Søstre til Sophienberg, tæt ved Nyborg, hvor jeg naturligvis ofte besøgte hende, en Gang midt om Vinteren

paa en ganske eventyrlig Tour. Fra Rudkjøbing tog jeg med Isbaad til Vemmenæs, vadede i Sne over Thorseng til Svendborg, kørte i Kane over Grøvter og Gærder til Nyborg. Paa Hjemtouren gik jeg paa Isen fra Skaarupør til Egeløkke med en Mand foran, som med en Baadshage skulde prøve Isen, og et Sted, midt imellem Fyen og Langeland, var den ikke tykkere, end at han kunde hugge den igennem med et Slag. Det gik dog godt.

Da Vinteren — det var nok 1837—38 — var haard, blev Isen saa stærk, at der kørtes med Slæder til Naboerne. En Lørdag Eftermiddag red jeg ned til Noret uden at have til Hensigt at tage videre. Men skønt det var meget taaget, fik jeg dog Lyst til at ride ud paa Noret, og da Taagen strax efter lettede, sporede jeg Hesten og red i rask Trav lige til Strynø, 1 Mil fra Langeland, besøgte Præsten¹⁾ paa den lille Ø, som udgør et eneste Sogn, drak Kaffe i den venlige Præstegaard og var tilbage i Lindelse til The, som den Gang blev drukken Kl. 5. Megen Fornøjelse havde jeg ogsaa af til Fods at gennemstrejfe alle de smukke Egne omkring Lindelse, Tranekjær og Bøstrup, og der er neppe nogen Langelænder, som er bedre bekendt med og bevandret paa alle de mangfoldige dejlige Bakker, hvorpaa Langeland er saa rigt, i Modsætning til det flade, kedsommelige Lolland ligeoverfor.

Saa meget om mine Fornøjelser; nu ogsaa lidt om mine Forretninger. Gamle Bojesen turde ikke bestige Prædikestolen, da han frygtede for Svimmelhed; jeg prædikede derfor hver Søndag. Derimod læste han selv med Confirmanderne, men et Par Dage før Confirmationen fik jeg altid at vide, at jeg maatte holde den. Jeg havde Tilsyn med Skolerne og mødte i Skole- og Fattigkommissionen, men Kirkebogens Førelse og al Korrespondance besørgede han selv, saa at jeg havde meget lidt at bestille. Jeg stod i et godt Forhold til Menigheden, der efter 20 Aars Forløb gav mig et smukt Vidnesbyrd om ikke at have glemmt mig, idet Sogneforstanderskabet efter Pastor Gedes Død

¹⁾ Andreas August Petersen, f. 1802.

indtrængende opfordrede mig, ved en Skrivelse af $\frac{7}{10}$ 1858, til at søge Lindelse Kald, hvad jeg dog maatte afslaa af Hensyn til min daværende Stilling som Præst for den frie danske Menighed i Flensborg, som jeg paa den Tid ikke kunde eller burde forlade.

Min Kærlighed til Langeland blev dog saaret lidt af min Ven fra Studenteraarene, E. Mau, som i et Brev af $\frac{20}{11}$ 1838 var meget nærgaaende mod „den langelandske Almue“, om hvem han skrev, at den var bekendt for „sin Løsagtighed og Ryggeløshed“, idet han samtidig fremhævede, at der i den senere Tid var „vaagnet et ikke ubetydeligt christeligt Liv“, — navnlig da ved de fyenske Lægprædikanter og de gudelige Forsamlinger. Dette besvarede jeg temmelig skarpt, da jeg deri saa en Miskenndelse af Præsternes Gærning og en Overvurdering af de omrejsende Prædikanters Virksomhed. Mau var den Gang stærkt paavirket af Pietismen, som slet ikke tiltalte mig. Jeg havde kun en enkelt Gang paa Embedsvegne overværet en godelig Forsamling, hvor jeg havde hørt en Fyenbo, der midt i sin ivrige Tale blev afbrudt af Herredsfogdens Fuldmægtig i Henhold til den bekendte forældede Anordning, som da heldigvis snart blev afskaffet. De daværende Lægprædikanter mente det vistnok godt, men blev snart efterfulgte af Baptister og Methodister.

Naar Langeland, som jeg nok har hørt, blev kaldt „det lille Tyrkie“, saa maatte Grunden dertil søges ikke i „Almuens“ Liv og Levnet, men i det slette Exempel, som udgik fra „det lille Hof“ paa Tranekjær Slot, saavel som fra de mange Herregaarde.

I de Aar tog de uskyldige Majfester deres Begyndelse. Da jeg var i Kjøbenhavn i Foraaret 1836, tog Etatsraad Theodor Suhr mig og O. B. Suhr (den senere Etatsraad) med til Festen paa Skydebanen til Ære for de kjøbenhavnske Medlemmer af Stænderforsamlingen, og der fik jeg da at høre en af Algreen-Ussings Krafttaler. To Aar senere holdtes det første Majgilde i Rudkjøbing, og det var nok første Gang, at Bønder kom med og sad sammen med de „Kjoleklædte“, og det — troer jeg nok — glædede Alle uden Undtagelse. Min gamle Fader var ogsaa med og de fleste af Landets Præster. Jeg blev opfordret til at

udbringe Langelands Skaal, og det gjorde jeg med ungdommelig Begejstring.

Inden Aarets Udgang fik jeg mit Ønske om Befordring opfyldt. I Løbet af 2 Aar havde jeg søgt 25 Kald og i Aanden holdt mit Indtog i mange Præstegaarde. Men 2den Juledag 1838, ligesom jeg kom af Kirke, blev det meldt mig, at jeg den 22 Decbr. var udnævnt til Sognepræst for Mariemalene og Kod Menigheder i Aarhus Stift. Det var en Julegave, som havde noget at betyde! Jeg var sjæleglad, og Mange glædede sig med den Glade!

Den 27 Jan. 1839 holdt jeg min Afskedsprædiken i Lindelse Kirke (Se „Prædikener, holdte i Lindelse Kirke 1836—39“), hvor der blev bragt mig et frivilligt Offer, ikke blot af Menigheden, men ogsaa af Folk udenfor Sognet, som Grev Ahlefeldt paa Vestergaard og gamle Hastrup paa Hjortholm, og senere sendte Provst Plesner mig en Ko til at begynde Besætningen med. Saa sagde jeg da Farvel til Langeland og kom paa en klar Frostdag — $19\frac{1}{2}$ 1839 — til Mariemalene Præstegaard.

Mariemalene.

Ungkarlelivet skulde nu have Ende og Manddomsaarene begynde; men der var „Foraar i mit Hjerte“, da jeg rullede ind i min første Præstegaard. Jeg var usigelig glad og lykkelig ved Alt, men maatte dog strax stemmes til Medlidenhed ved Synet af den Fattigdom og daarlige Forfatning, hvori den stakkels Præstekone med sine 4-5 smaa Børn befandt sig. Min Formand, der ikke var hjemme, havde kun i 3 Aar været Præst her. Han var en uendelig godmodig, men meget forfalden Stakkel, og under ham var Alt forfaldent ude og inde. En Gang, da Provsten havde anmeldt Visitats, løb han ud i Ryomgaards Mark og skjulte sig i Kornet, saa at Provsten maatte køre hjem med uforrettet Sag og ansætte en anden Dag, da Synderen lod sig finde! Kort sagt, det var en Ynk. Men hvor forsømt Alt end var, saa kunde det jo snart faa et andet Udseende, og jeg havde let ved at være glad i Haabet!

Mariemalene, som det kaldtes, har en yndig Beliggenhed i en

lun og snever Dal, gennemrislet af en Bæk og mod Øst og Vest omgivet af høje Bakker. Dalen er ikke bredere, end at den udfyldes af Præstegaarden med Have mod Vest og Kirken med Kirkegaarden mod Øst. Bækken løber gennem den venlige Have, og den smukke gamle Kirke, der er bygget i det 15de Aarhundrede af en Rosenkrands og indviet til St. Marie Magdalene, er bl. a. mærkelig derved, at et Rønnebærtræ er voxet ud af Muren over Kirkedøren; — et smukt Sindbillede paa Kirkelivets Rod i det Skjulte. Kirkegaarden er omgivet af en Række smukke gamle Kastanietræer, men Kirkegaarden med alle sine Grave var fredet som en Græsmark, — et talende Vidnesbyrd om Menighedens Mangel paa kirkelig Sands!

Landsbyen selv bestod af en Helgaard, et Par Halvgaarde og en Del Huse, allesammen, Skolen iberegnet, saa ringe at se til som vel mulig, medens derimod Præstegaarden ved lidt Op-pudsning kunde komme til at tage sig ret godt ud. Allerede næste Dag var jeg naturligvis oppe paa Bakkerne med den vide Udsigt over den milelange Engdal, der begrænses hele Pastoratet fra Pindstrup til Kolindsund, med Kalø høje Bakker mod Syd, medens Skov og Hede danner Baggrunden mod Nord. Jeg begyndte strax mine Udflugter i Skovene tæt ved med de dybe Kløfter, bevoxede med Lyng og Enebærbuske og mosgroede Træer og uendelige Tørvemoser. Det hele vidnede om Mangel paa Kultur og stod i skarp Modsætning til Alt paa Langeland; men jeg følte mig meget tiltalt af denne ejendommelige jyske Natur med sin underlige Blanding af det Vilde og det Venlige. Her skulde jeg bo og bygge, og det var nok til at kaste et romantisk Skær over alle Omgivelser.

En halv Fjerdingsvej fra Præstegaarden laa Marienhof, der ejedes af Proprietær Bøeg, og en Fjerdingsvej derfra det anselige Gl. Ryomgaard, hvor jeg allerede Torsdagen den 21de gjorde Bekendtskab med den elskværdige Carstensenske Familie. I Annexet ligger Vedø, under høje Bakker lige ud til Kolindsund; dens Ejer, Assessor Secher, med den skarpe Tunge, var en ganske mærkelig Mand, som man maatte tage sig i Agt for, hvor venlig han end kunde være. Disse tre Familier var de

egentlige Honoratiores i Sognet, men paa Ny Ryomgaard boede en Original ved Navn Knud Monrad, der havde noget Jætteagtigt ved sig, og Margretenlund var den Gang endnu en ren Røverrede i Heden, hvis Ejer, Frederiksen, en kæmpemæssig Karl, saa ud til Allehaande, for ikke at tale om Schaldemose (Broder til Digteren), der havde en lille Gaard ved Kragelund, men var nedsunken i Fattigdom og Usselhed. Disse to Sidste blev betragtede som et Slags Banditter og udgjorde i Forening med Monrad et sjeldent Kløverblad af Steen-Blicherske Figurer, uden at jeg dog ellers vil stille den sidstnævnte Original i Klasse med de to Andre.

Af de mindeværdige Personer fra Mariemalene maa jeg dog ikke glemme Madam Ravn, en gammel Degneenke og Præstedatter; hun kunde saamænd godt have Plads i en Walter Scottsk Roman! Hun kunde træffes her og der og allevegne, kendte alle Mennesker i en vid Omkreds og satte ikke sit Lys under en Skæppe. Det var Synd at sige, at hun udmærkede sig ved Renlighed, men et godt Skrog var hun ligefuldt, og hun gav en Sludder for en Sladder med poliske Øjne. Jo, hun kunde fortælle Historier om den gale Brockenhuus og hans Sviregilder paa Ryomgaard, hvor han red op ad Stentrappen og ind i den store Sal og skød efter Folk, der passerede forbi osv. — Der var to Personer, som hun aldrig omtalte uden at knejse lidt med Nakken. Det var hendes lille Peter, som blev min uforlignelige Kusk, og saa hendes Søsterdatter, som opnaaede at blive gift med den adelige Godsejer Lichtenberg.

Begge Degnene var skikkelige Mænd, men uden Spor af Liv, den ene snusforstandig, den anden enfoldig og gnaven. Bønderne i Kod stod paa et højere Trin end dem i Mariemalene, hvor Befolkningen var mere spredt og mindre velhavende. Kirkebesøget var kun sparsomt, navnlig i Mariemalene, og Gudstjenesten bragt fuldstændig i Forfald i min ulykkelige Formands Tid, hvor kort den end havde varet. Naar han holdt Konfirmation, stillede han et Slags Nodepult op i Kordøren, hvorpaa han lagde sin Tale, som han læste op; en Gang havde han ikke faaet det rigtige Papir og bladede fortvivlet om deri. Da en

af Assessorens Sønner blev konfirmeret, varede det Assessoren for længe. Han trak saa Uhret op af Lommen og viste Præsten det, som saa skyndte sig at bryde af. I Mariemalene blev der ofte ingen Gudstjeneste holdt. Var der Ingen, naar Præsten kom, begav han sig hjem uden at agte paa, om dog En og Anden viste sig paa Vejen til Kirken. Saaledes var Tilstanden — rigtignok helt forskellig fra, hvad jeg havde ventet.

Søndagen den 24de Febr. 1839 holdt jeg da min Tiltrædelsesprædiken; jeg blev indsat af den brave og hæderlige Provst Colding i Ørsted — Broder til min Ven fra Rusaaret. Dagen efter kom min Formand, som var det mest forstyrrede Menneske, jeg har truffet paa. Han pimpede uophørlig og kom en Gang fuld hjem fra Kod. Den sidste Aften var Carstensens og Bøegs i Præstegaarden. De fleste Ruder var itu og tilklistrede med Papir, Kakkelovnen røg, saa det sved i Øjnene, men min Formand, lyksalig med Punschebollen foran sig, udbrød hvert Øjeblik: „Er her dog ikke hyggeligt!“ — Næste Morgen græd han som et Barn ved Afskeden, og inden Aarets Udgang var han kaldt bort. Da Degnen kom for at sige ham, at han skulde paa Prædikestolen, sad han død i sin Stol i Stauning Kirke ved Ringkøbing.

Nej, hyggeligt var der ikke i Præstegaarden; det maatte jeg bekende. I et forrygende Vejr søgte jeg forgæves en Plet i min Stue, hvor jeg kunde opholde mig. Jeg havde faaet et daarligt Øje af Træk og Kulde, thi det blæste ind baade gennem Dør og Vindue, og jeg maatte nøjes med en Bilæggerov, hvori Pigen lagde i fra Køkkenet af, saa der enten var steghedt eller iskoldt. Jeg sad derfor i en tyk Overfrakke og trak et Par store lodne Støvler paa, bandt et Tørklæde om Hovedet, — og haabede paa bedre Tider, som da, Gudskelov, heller ikke udeblev. Mine gode Naboer paa Ryomgaard og Marienhof tog sig venligst af mig, og den 11te Juni stod mit Bryllup paa Sophienberg. Min Fader viede os i Vindinge Kirke, og den næste Dag kørte jeg med min unge Hustru til Odense, hvor min lille Peter Ravn ventede os med en ny Vogn og et Par gode Heste, min kære Fader havde foræret mig. Men ak!

allerede i Middelfart viste det sig, at min smukke „Frithiof“ var bleven forfangen, saa jeg maatte lade den staa der indtil Videre. Heldigvis kom i det samme den gamle Tjener fra Engelsholm, Markus, med Generalens Køreheste, som havde været i Sjælland. Dem spændte vi for min Vogn og kom saaledes til Vejle, hvorfra vi kørte den øvrige Vej med Extra-Befordring, og en smuk Sommeraften naaede vi Mariemalene Præstegaard, der snart fik et andet Udseende.

Jeg var vel kommen til en afsides Egn, men der fandtes mange vakre Familier. Vore nærmeste Naboer paa Ryomgaard og Marienhof saa vi næsten daglig, og Boesen i Knebel, Laurent i Gjesing og la Cour i Nimtofte blev snart mine rigtig gode Venner. Og Omgangen med disse, hver i sit Slags fortræffelige Mænd og troende Præster var ligesaa fornøjelig som vækkende. Egnens Patriark var gamle Budtz i Thorsager, en grundærlig og statelig Olding, som gjerne sluttede sig til os Yngre, der snart fik et Konvent oprettet, som vi havde megen Glæde af.¹⁾

Aaret sluttede med en Begivenhed, der varslede en ny Tid og vakte store Forhaabninger: Frederik VI.s Død 3die Decbr. 1839 og Christian VIII.s Thronbestigelse. Det kan nok være, at det gav Stof til livlige Tanke-Udvekslinger! Carstensen, la Cour og jeg var ivrige Frihedsmænd, medens Boesen og Laurent var mer tilbøjelige til at holde igen. Men vi andre havde en tapper Forbundsfælle i den kloge og livlige Madam Carstensen.

Jeg maa dog her — for Curiositetens Skyld — indskyde den Bemærkning, at den Gang blev der endnu holdt strengt over Forskellen (efter Rangforordningen) mellem Fruer og Madammer, Frøkener og Jomfruer. Dog varede det ikke længe, inden den ny Tid gjorde sig gældende paa dette Omraade. Men det gik dermed ligesom med „Constitution“ og „Skattebevillingsret“, hvormed det først blev til Alvor under Frederik VII. — Christian VIII.s Tid var jo i alle Henseender en mærkelig Over-

¹⁾ Carl Ulrik Boesen, f. 1801, senere Præst i Høje Taastrup; Peter Christian la Cour, f. 1805, senere i Aalsø; som Medlem af den grundlovgivende Rigsdag sluttede han sig til Bondevennerne; Harald Anton Laurent, f. 1809, senere i Borup; Konsistorialraad Bertel Christian Budtz, f. 1767.

gangstid, hvor det Nye uafbrudt brødes med det Gamle. Det sporedes selv i Overgangen fra „Du“ til „De“ i Tiltalen til Bønderne, til hvem man begyndte at sige „Han“! — Saaledes hædrede jeg den Gang de Gifte, medens jeg nu selvfølgelig siger „De“ til enhver Karl og Pige. Det er Bagateller, men som dog tyder paa et ganske mærkeligt Omsving i de sociale Forhold samtidig med den politiske Udvikling.

Fra 1ste Maj 1840 overtog jeg selv Avlingen, som var let at drive; og det var meget heldigt for mig, da jeg ikke var og aldrig blev nogen dygtig Landmand. Men Carstensen paa Ryomgaard var min gode Raadgiver, og min Kone var en dygtig Husmoder, som bragte ikke saa lidt ud af sit lille Mejeri. Vi havde 12 Malkekøer, 4 Stykker Ungkvæg og 10 Faar. Foruden den noget magre Mark hørte der til Præstegaarden en stor Eng og et Kær, som det kaldes, og dette gjorde det muligt at holde en saa stor Besætning. Vi havde 4 Heste, og den ene af Kørehestene benyttede jeg stadig som Ridehest. Jeg red ikke blot for det Meste til Annexet, hvortil der var en Milsvej, men gjorde ofte lange Ridetoure til Randers (4 M.), Aarhus (4 $\frac{1}{2}$), Grenaa (3 $\frac{1}{2}$), Ebeltoft (3 $\frac{1}{2}$), Knebel (3), en Gang ogsaa til Himmelbjerget (9 M.)

Nu til Dags er alle Præstegaards-Avlinger bortforpagtede, men derfor studerer Landsbypræsterne neppe mere! Jeg for min Del havde megen Glæde af min lille Avling, som ikke voldte mig synderligt Hovedbrud eller hænmede min Embedsgærning. Nu ser man sjælden eller aldrig de unge Præster eller Kapellaner uden vel indpakkede i en Vogn. Jeg derimod tænker med stor Fornøjelse paa mine Ride- og Spadsereture, i og udenfor mine Sogne, og jeg tror ikke, at min præstelige Værdighed eller Virksomhed led noget Skaar derved!

Skønt jeg i og for sig ikke er nogen Ynder af de mange verdslige Forretninger, som i sin Tid paahvilede Præsterne, maa jeg dog erkende, at de kunde betragtes som et Slags exercitia, til Øvelse i forskellige Retninger. Derved kom man ind i Adskilligt, som kunde være af Vigtighed for Landsbypræster, og traadte i nærmere Forbindelse med mange af Sognefolkene, paa

hvem saaledes ogsaa i anden Henseende kunde udøves Indflydelse. I hvert Fald har jeg vundet baade Sag- og Menneskekundskab ved Deltagelsen i Kommunens Anliggender. 1842 blev jeg valgt til Formand i Sogneforstanderskabet, hvortil Assessoren paa Vedø utvivlsomt havde betragtet sig som selvskreven. Paa Valgdagen havde han sat sig for Enden af Bordet, med Protokollen foran sig, som om det fulgte af sig selv, at Bønderne vilde vælge ham. Men da jeg blev valgt, blev han blussende rød i Hovedet, rejste sig op og lagde Protokollen foran mig med de Ord, der neppe kom fra Hjertet: „Ja, saadan skal det være!“

Da vi kort efter samledes i Præstegaarden for at lægge Fattigligningen, gjorde han saa mange Ophævelser over de største Ubetydeligheder, at Mødet varede fra Kl. 10—11 om Formiddagen til Kl. 11 om Aftenen, saa at min Kones Themaskine flere Gange gik af Kog. Han havde faaet „Kongen“ i Kod, Christen Møgeltoft, overtalt til at holde med sig, men jeg stod fast, saa at de tilsidst maatte give efter. Næste Dag red jeg til Vedø for at vise Assessoren, at det kun var paa Embedsvegne, jeg havde staaet ham imod. Jeg mødte ham udenfor Porten, og han udbrod ganske gemytlig: „Naa, det kan jeg, mi'sæl, lide; igaar stod min Præst mig imod fra Morgen til Aften, og idag kommer han og besøger mig!“ — Gæstfri var han og iøvrigt en ordentlig og dygtig Mand af den gamle jyske Skole, med mange Interesser baade i landøkonomisk og politisk Retning, og heller ikke uden kirkelig Sans. Men han var ikke god at have til Uven, da han havde en skarp Tunge, og heller ikke at stole paa, naar han kom med venlige Ord. Han kunde ikke lide min gode Ven Carstensen paa Ryomgaard, og det gjorde Forholdet lidt vanskeligt. Vi kom imidlertid i Reglen godt ud af det sammen og havde mangan ret behagelig Time paa Vedø. Det var jo i Christian VIII.s Tid, hvor der aldrig savnedes Stof til livlig Diskussion.

Samme Assessor Secher havde tidligere ejet Katholm, men spillede Fallit i de for Landmændene saa ulykkelige Aar under

Frederik VI., og han har udgivet en Pjece herom med Motto: „Naar man snyder Lyset for stærkt, gaar det ud.“

En Begivenhed fra 1843 vil jeg dog endnu lade faa Plads her: Baade la Cour i Nimtofte og jeg havde anmeldt for Øvrigheden et Par løsagtige Kvinder, som var nedkomne med det 3die eller 4de uægte Barn, og da en af mine Proprietærer holdt et saadant Fruentimmer i et af sine Huse, blev han vred paa mig. En Slægtning af ham, en afskediget Skolelærer, almindelig kaldet Løgne-Møller, der nød godt af hans Gæstfrihed, vilde gøre sig behagelig for ham og skrev anonymt en uforskammet Artikel i „Jyllandsposten“, hvori han paa en højst onskabsfuld Maade søgte at lægge os to Nabopræster for Had. Vi tog nu imidlertid ingen Notits deraf. Da bemeldte Fruentimmer igen blev frugtsommelig, fik vedkommende Proprietær en gammel affældig Husmand paa 70 Aar sig til at gifte sig med hende kort før Nedkomsten, og et Par Gaardmænd i Kod Sogn mødte som Forlovere. Den 4de November 1843 stod Brylluppet i Kod Kirke, og da jeg nok tænkte, at man vilde give Agt paa hvert Ord, jeg sagde, havde jeg med dette for Øje skrevet min Brudevielse og dertil valgt som Text Hebr. 13, 4: „Ægteskabet være hæderligt hos Alle og Ægtesengen ubesmittet, men Skørlevnere og Horkarle skal Gud dømme.“ Som jeg var i Færd med at træde frem foran Alteret, kom den skikkelige gamle Degn, Albek, hen til mig og hviskede: „Løgne-Møller sidder bagved Kirkedøren med Blyant og Papir for at optegne, hvad De siger.“ „Godt,“ sagde jeg, „jeg skal tale saa langsomt og saa højt, at han kan høre hvert Ord.“ — Proprietæren selv gik imidlertid ude paa Marken, rimeligvis i stor Spænding. Jeg ventede at komme i Avisen, og i saa Fald laa min Tale parat til at trykkes. Men Vedkommende var dog saa kloge at tie med deres Skam, da jeg ikke havde sagt Andet end hvad jeg kunde forsvare baade for Gud og Mennesker.

En anden lille Proprietær, paa Kragelund, blev ogsaa meget fornærmet paa mig et af de følgende Aar, fordi jeg ikke vilde konfirmere hans Søn, der var meget forsømt og Ingenting kunde. For at ærgre mig mødte Manden i Mariemalene Kirke paa Konfirmations-Søndagen og stillede sig med blussende Ansigt

nede i Kirken midt paa Gangen, da Børnene traadte ud for at høres. Der stod han med korslagte Arme, fortalte man, og stirrede paa mig, som vilde han sluge mig med Øjnene. Men da jeg er nærsynet og desuden var optagen af Handlingen, lagde jeg slet ikke Mærke til ham, saa han fik ikke noget for sin Ulejlighed. Aaret efter blev Drengen saa konfirmeret af min gode Nabo, la Cour, efter venskabelig Overenskomst.

For mit personlige og private Vedkommende havde jeg forresten ikke Strid med Nogen og skiltes ogsaa senere fra disse to Herrer uden Fjendskab. Ja, da jeg efter adskillige Aars Forløb var paa et Besøg i min gamle Egn, hilste jeg ogsaa paa den kuriøse M., og han blev saa glad ved at se mig, at han — i Skjortærmer og paa Trætøfler — øjeblikkelig hentede en Flaske Champagne for at drikke min Skaal!

Den 4de Juli 1844 døde min kære Hustru efter et langvarigt og smerteligt Sygeleje. — —

Jeg var dybt grebet i mit Inderste efter Alt, hvad jeg havde gennemgaaet i de sidste to Maaneder. Jeg var bøjet, men ikke knækket, dertil var der for megen Elasticitet i min Natur. Fra det stille Lønkammer, der var blevet mig en Hel- ligdom, traadte jeg atter ud i Livet, beriget med en uforgængelig Skat af dyrebare Erindringer og en dyrekøbt Erfaring.

Strax efter Begravelsen tog jeg til mit gamle Hjem paa Langeland, hvor jeg blev en Maanedstid. Men om jeg end ved min Hjemkomst var glad over mine to Smaa piger, var Hjemmet i Mariemalene ikke længer det gamle for mig.
